

Izvod iz Vodiča o članu 6. Evropske Konvencije za zaštitu ljudskih prava Pravo na pravično suđenje (građanski aspekt)¹

Nezavisnost i nepristrasnost

1. Opšte konstatacije

294. Pravo na pravično suđenje prema članu 6. stav 1. zahtijeva da o predmetu odlučuje „nezavisni i nepristrasni sud“. Nezavisnost pravosuđa je uslov *sine qua non* za pravo na pravično suđenje prema članu 6. Konvencije (*Grzęda protiv Poljske* [VV], 2022, st. 301), a nezavisnost pravosuđa preduslov za vladavinu prava (st. 298). Sudije ne mogu štiti vladavinu prava i niti primjenjivati Konvenciju ako ih domaće pravo lišava garancija sadržanih u Konvenciji u pitanjima koja se direktno tiču njihove nezavisnosti i nepristrasnosti (st. 264).

Štaviše, postoji jasna veza između garancije nezavisnosti pravosuđa i integriteta procesa imenovanja sudija i zahtjeva u pogledu nezavisnosti i samostalnosti državnog tijela odgovornog za zaštitu nezavisnosti sudova i sudija (*ibid.*, st. 300-303 i 345-346, u vezi sa Državnim savjetom sudstva u Poljskoj).² Treba napomenuti da javna tužilaštva ne mogu biti vezana obavezama nezavisnosti i nepristrasnosti koje član 6. nameće „sudu“ (*Thierry protiv Francuske* (odluka), 2023, st. 30).

295. Koncepti „nezavisnosti“ i „nepristrasnosti“ su usko povezani i, u zavisnosti od okolnosti, mogu nalagati zajedničko ispitivanje (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018, st. 150 i 152; vidi takođe, u vezi s njihovom bliskom međusobnom povezanošću, st. 153-156; *Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018, st. 61-64). Ova dva koncepta takođe su povezana s konceptom „suda osnovanog zakonom“ u smislu člana 6. st. 1 (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020, st. 218 i dalje, st. 231 i dalje 18, a takođe i st. 295).

296. Prilikom procjene nezavisnosti suda, u smislu člana 6. st. 1. u njegovim krivičnim i građanskim aspektima, mora se uzeti u obzir, između ostalog, način imenovanja sudija (vidi, na primjer, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018, st. 144), pitanje koje se odnosi na domen osnivanja „suda“ (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020, st. 232). Pored toga, „nezavisnost“ se odnosi na neophodnu ličnu i institucionalnu nezavisnost koja je potrebna za nepristrasno donošenje odluka, te je stoga i preduslov za nepristrasnost (*Dolińska-Ficek i Ozimek protiv Poljske*, 2021, st. 316: ova presuda je primjer veze između koncepata „suda osnovanog zakonom“ i „nezavisnog i nepristrasnog suda“, st. 357). Termin „nezavisnost“ karakteriše i stanje svijesti koje označava nepodložnost sudije spoljnim pritiscima kao pitanje moralnog integriteta, i kao skup institucionalnih i operativnih aranžmana – koji uključuju i postupak kojim se sudije mogu imenovati na način koji osigurava njihovu nezavisnost i kriterije odabira zasnovanog na stručnosti – a koji moraju pružiti zaštitu od neprimjerenog uticaja i/ili neograničene diskrecije drugih grana vlasti, kako u početnoj fazi procesa imenovanja sudija tako i tokom obavljanja sudijskih dužnosti (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020, st. 234).

297. Pojam podjele vlasti između organa političke vlasti i pravosuđa dobija sve veći značaj u sudskoj

¹ Vodič na engleskom jeziku pod nazivom „Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (civil limb)“, © Council of Europe/European Court of Human Rights, 2025“ možete preuzeti [OVDJE](#).

² Vidi takođe, za više detalja, pododjeljak C-1-(e)-i „Način imenovanja članova tijela“

praksi Suda (*Svilengačani i drugi protiv Srbije*, 2021, st. 64). U presudi u predmetu *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV] iz 2018. godine naglašava se rastući značaj podjele vlasti i neophodnosti očuvanja nezavisnosti pravosuđa (st. 196; vidi takođe *Dolińska-Ficek i Ozimek protiv Poljske*, 2021, st. 349-353), što to je potvrđeno i u predmetu *Grzęda protiv Poljske* [VV] iz 2022. godine (vidi posebno st. 298. i 301-303). Imajući u vidu istaknuto mjesto koje pravosuđe zauzima među državnim organima u demokratskom društvu, Sud mora posvetiti posebnu pažnju zaštiti nosilaca pravosudnih funkcija od mjera koje mogu ugroziti njihovu nezavisnost i samostalnost, ne samo u njihovoj ulozi u dijeljenju pravde, već i u vezi s drugim službenim funkcijama koje im mogu biti povjerene, a koje su usko povezane s pravosudnim sistemom. Podjednako je važno zaštititi autonomiju vijeća za pravosuđe (tijela odgovornih za zaštitu nezavisnosti pravosuđa) od miješanja zakonodavne i izvršne vlasti, posebno u pitanja koja se tiču imenovanja sudija, te sačuvati njihovu ulogu kao brane protiv političkog uticaja na pravosuđe (st. 346). Štaviše, iako Konvencija ne sprečava države da donose legitimne i neophodne odluke za reformu pravosuđa, nijedna reforma ne treba da za rezultat ima potkopavanje nezavisnosti pravosuđa i njegovih regulatornih tijela (st. 323).

298. Učešće sudija porotnika u predmetu nije, samo po sebi, suprotno članu 6. st. 1. (*Cooper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2003, st. 123). Postojanje sudskih vijeća sa mješovitim članstvom koje, pored predsjedavajućeg vijeća, čine državni službenici i predstavnici zainteresovanih strana samo po sebi ne predstavlja dokaz pristrasnosti (*Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, 1981, st. 57-58). Štaviše, ne postoji per se prigovor na učešće laika iz reda stručnjaka u donošenju sudskih odluka (*Pabla Ky protiv Finske*, 2004, st. 32).

299. Načela utvrđena u sudskoj praksi u vezi s nepristrasnošću primjenjuju se kako na porotnike tako i na profesionalne sudije (*Langborger protiv Švedske*, 1989, st. 34-35; *Cooper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2003, st. 123).

300. Sud je prihvatio da, tamo gdje je komercijalna ili sportska arbitraža prihvaćena slobodno, zakonito i nedvosmisleno, načela nezavisnosti i nepristrasnosti mogu se tumačiti fleksibilno, s obzirom na to da sama suština arbitražnog sistema leži u imenovanju tijela za donošenje odluka, ili barem dijela njih, od strane strana u sporu (*Mutu i Pechstein protiv Švajcarske*, 2018, st. 146; uporedite sa arbitražnom komisijom koja uživa isključivu i obavezujuću nadležnost, *Ali Riza i drugi protiv Turske*, 2020, st. 207-222. Ipak, nepristrasnost arbitražnog postupka ostaje važna, uključujući i percepciju (*Beg S.p.a. protiv Italije*, 2021, st. 144-153). O tome da li je postojalo nedvosmisleno odricanje od garancije nepristrasnosti arbitara, vidi stavove 138-143.

301. U načelu, povreda člana 6. st. 1. ne može se zasnivati na nepostojanju nezavisnosti ili nepristrasnosti suda koji donosi odluku ili povredi neke bitne procesne garancije od strane tog suda ako je kontrolu donesene odluke izvršilo sudsko tijelo koje je imalo „punu nadležnost” i osiguralo poštovanje relevantnih garancija otklanjanjem predmetnog propusta (*Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 65., 67. i 72., u disciplinskom kontekstu; *De Haan protiv Holandije*, 1997., st. 52. – 55.; *Helle protiv Finske*, 1997., st. 46.; *Crompton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2009., st. 79).³

302. Sud dosljedno naglašava da opseg obveze države iz člana 6. st. 1. Konvencije da osigura suđenje pred „nezavisnim i nepristranim sudom” nije ograničen na sudsku vlast. On podrazumijeva i obaveze izvršne vlasti, zakonodavne vlasti i drugih organa državne vlasti, nezavisno o nivou vlasti, da poštuju presude i odluke sudova i povinuju im se, čak i kada se ne slažu s njima. Stoga je poštovanje autoriteta sudova od strane države neophodan preduslov za povjerenje javnosti u sudove i, šire, za vladavinu prava. Da bi se to postiglo, ustavne mjere zaštite nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa nisu dovoljne. One moraju biti djelotvorno ugrađene u uobičajene upravne pristupe i prakse (*Agrokompleks*

³ Vidi i dijelove „Kontrola od strane suda koji ima punu nadležnost” i „Pravičnost”.

protiv Ukrajine, 2011., st. 136.; vidi i *Dolińska-Ficek i Ozimek protiv Poljske*, 2021., st. 328.-330.).

303. Izjave državnih zvaničnika i političara mogu biti u suprotnosti s gore navedenim garancijama iz člana 6. (*Ivanovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2016., st. 147.; *Sovtransavto Holding protiv Ukrajine*, 2000., st. 80.; *Kinský protiv Češke Republike*, 2012., st. 94.), ali i ne moraju (*Čivinskaitė protiv Litvanije*, 2020., st. 144., za sažetak presedana, st. 119. – 120.).

2. Nezavisni sud

304. Izraz „nezavisni” odnosi se na neovisnost u odnosu na druge grane vlasti (izvršnu vlast i parlament) (*Beaumartin protiv Francuske*, 1994., st. 38.) te i u odnosu na stranke (*Sramek protiv Austrije*, 1984., st. 42.). Ispunjenje te pretpostavke ocjenjuje se, posebno, na osnovu zakonskih kriterija, kao što su način imenovanja članova suda i trajanje njihovog mandata ili postojanje dovoljnih mjera zaštite od rizika od spoljnih pritisaka (vidi, npr., *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 153. – 156.). Važno je i pitanje ostavlja li dato tijelo utisak nezavisnosti (*ibid.*, st. 144.; *Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, 2013., st. 103.; *Grace Gatt protiv Malte*, 2019., st. 85.). Uočeni nedostaci možda jesu, a možda nisu bili otklonjeni tokom kasnijih faza postupka (*Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 65., 67. i 72.).

305. Iako pojam podjele vlasti između organa političke vlasti i pravosuđa ima sve veću važnost u praksi Suda, ni član 6. ni bilo koja druga odredba Konvencije od država ne zahtijeva pridržavanje bilo kakvih teoretskih ustavnih pojmova u vezi s dopuštenim granicama interakcije različitih grana vlasti. Pitanje je uvijek jesu li u određenom predmetu ispunjene pretpostavke Konvencije (*Kleyn i drugi protiv Holandije* [VV], 2003., st. 193.; *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 144.). Zaista, pojam nezavisnosti suda podrazumijeva postojanje procesnih garancija radi razdvajanja sudske od drugih grana vlasti (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020., st. 215.). Pored toga, pri ocjenjivanju nezavisnosti suda u smislu člana 6. st. 1. mora se voditi računa, inter alia, o načinu imenovanja njegovih članova, što je pitanje koje se odnosi na oblast osnivanja „suda” (st. 232., u kojem se naglašava interakcija između pretpostavki „nezavisnosti”, „nepriistrasnosti” i „zakonom osnovanog suda”).⁴

Kad je riječ o podjeli vlasti i nužnosti zaštite nezavisnosti pravosuđa (*Catană protiv Republike Moldavije*, 2023., st. 75), Sud je pazio na potrebu da se nosioci pravosudnih funkcija zaštite od mjera koje mogu narušiti njihovu nezavisnost i samostalnost, između ostalog i sa stajališta primjenjivosti člana 6. st. 1. i pristupa sudu (vidi sažetak načela u predmetu *Grzęda protiv Poljske* [VV], 2022., st. 298. i 300. – 309., koja su primjenjiva ne samo na ulogu sudija u dijeljenju pravde već i na druge službene funkcije usko povezane s pravosudnim sistemom, kao što je članstvo u Državnom pravosudnom vijeću, st. 303. – 307.; vidi i *Bilgen protiv Turske*, 2021., st. 58. in fine) te na raspravu u disciplinskom postupku (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 196.).

Bez obzira na to koji sistem države članice odaberu, moraju se pridržavati svoje obaveze osiguranja nezavisnosti pravosuđa. Tamo gdje postoje pravosudna vijeća, državni organi bi trebali biti obavezni da osiguraju njegovu nezavisnost od izvršne i zakonodavne vlasti, posebno kako bi se zaštitio integritet postupka imenovanja nosilaca pravosudnih funkcija. Razrješenje ili prijetnja razrješenjem člana državnog pravosudnog vijeća iz reda nosilaca pravosudnih funkcija tokom njegovog mandata može uticati na ličnu nezavisnost tog člana u vršenju dužnosti (*Grzęda protiv Poljske* [VV], 2022., st. 300. – 309.).

⁴ Vidi dio „Koncept 'suda'”.

Osim toga, učešće, čak i u samo pasivnoj ulozi, člana vlade u organu ovlaštenom da izriče disciplinske sankcije sudijama samo po sebi je vrlo problematično u smislu zahtjeva iz člana 6. Konvencije, a posebno sa stanovišta zahtjeva da disciplinsko tijelo bude nezavisno. Učešće glavnog tužioca u tijelu koje vodi disciplinske postupke protiv sudija je problematično sa stanovišta nepristrasnosti i nezavisnosti iz člana 6. Što se tiče procesa izbora profesora prava u sastav Visokog vijeća za pravosuđe (na francuskom - Conseil supérieur de la magistrature, CSM), taj proces mora pružiti dovoljne garancije nezavisnosti (*Catană protiv Republike Moldavije*, 2023, st. 75.-76., u vezi sa učešćem članova Visokog vijeća za pravosuđe po službenoj dužnosti, uključujući ministra pravde i glavnog tužioca, i profesora prava, koji su izabrani bez dovoljnih garancija nezavisnosti; uporedite sa *Suren Antonyan protiv Jermenije*, 2025, gdje je Sud našao da sastav Visokog vijeća za pravosuđe, zajedno s načinom imenovanja njegovih članova koji nisu iz reda sudija, pruža dovoljne garancije u pogledu nezavisnosti tog tijela).

306. U presudi u predmetu *Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske* [VV], 2015., definisane su razlike i nijanse u ocjeni kriterija nezavisnosti, u zavisnosti od toga odnose li se na član 6. ili član 2. i/ili 3. Konvencije (st. 217. – 221.). Zakonski kriteriji za provjeru pretpostavke nezavisnosti u smislu člana 6. ne moraju se nužno ocjenjivati na isti način kada se analizira nezavisnost istrage sa stajališta procesnih obaveza iz člana 2. (st. 219. – 225.)

307. Vojni sudovi (vidi, npr, *Mikhno protiv Ukrajine*, 2016., st. 162. – 164. i 166. – 170.). U navedenom predmetu Sud je konstatovao trend u međunarodnom pravu o ljudskim pravima da se države pozivaju da postupaju oprezno pri pribjegavanju vojnim sudovima i, posebno, da iz njihove nadležnosti isključi odlučivanje o optužbama koje se odnose na ozbiljne povrede ljudskih prava, kao što su vanzakonska pogubljenja, prisilni nestanci i mučenje. Takav pristup, koji se odnosi na teške i namjerne povrede ljudskih prava, prema mišljenju Suda, nije automatski primjenjiv na nesreću koja je dovela do vrlo ozbiljne, ali nenamjerne štete kao rezultat nemara od strane vojnih lica koja su u tome učestvovala (*ibid.*, st. 165.).

a. Nezavisnost u odnosu na izvršnu vlast

308. Nezavisnost sudija će biti narušena ako izvršna vlast interveniše u predmetu koji je u toku pred sudom kako bi uticala na njegov ishod (*Sovtransavto Holding protiv Ukrajine*, 2002., st. 80.; *Mosteanu i drugi protiv Rumunije*, 2002., st. 42.).

309. Činjenica da sudije imenuje izvršna vlast i da mogu biti razriješeni sama po sebi ne predstavlja povredu člana 6. st. 1. (*Clarke protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), 2005.). Izvršna vlast može imenovati sudije pod uslovom da imenovani nisu podložni uticaju ili pritisku za vrijeme vršenja svoje sudijske dužnosti (konkretno *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020., st. 207. et seq., i *Flux protiv Moldavije* (br. 2), 2007., st. 27.)

310. Činjenica da predsjednika Kasacionog suda imenuje izvršna vlast sama po sebi ne narušava njegovu nezavisnost pod uslovom da, nakon što je imenovan, on nije izložen nikakvom pritisku, ne prima nikakve upute i svoje dužnosti izvršava potpuno nezavisno (*Zolotas protiv Grčke*, 2005., st. 24.).

311. Isto tako, sama činjenica da sudije Vijeća za upravno pravo imenuje regionalno upravno tijelo ne može dovesti u sumnju njihovu nezavisnost i nepristrasnost pod uslovom da, nakon što su imenovani, nisu izloženi nikakvom pritisku, ne primaju nikakve upute i svoj sudijski posao obavljaju potpuno nezavisno (*Majorana protiv Italije* (odluka), 2005.).

312. Situacija u kojoj javna ličnost (predsjednik države) koja ima institucionalnu ulogu u razvoju karijere sudija učestvuje u postupku u svojstvu podnosioca tužbe može legitimno dovesti u sumnju nezavisnost

i nepristrasnost sudija koje postupaju u predmetu (mutatis mutandis, *Thiam protiv Francuske*, 2018., st. 85., nije utvrđena povreda).

313. U predmetu *Catană protiv Republike Moldavije* iz 2023. godine, Sud je utvrdio da je došlo do kršenja člana 6. zbog učešća članova Visokog vijeća za pravosuđe (CSM) po službenoj dužnosti, uključujući ministra pravde i glavnog tužioca (st. 75.-76).

b. Nezavisnost u odnosu na parlament

314. Činjenica da sudije imenuje parlament sama po sebi ne dovodi do toga da su sudije podređene vlastima ako, nakon što su imenovani, nisu izloženi nikakvom pritisku i ne primaju upute pri obavljanju svojih sudijskih dužnosti (*Sacilor Lormines protiv Francuske*, 2006., st. 67.). Nadalje, činjenica da je jedan od članova žalbenog suda iz reda stručnjaka, a koji se sastoji uglavnom od profesionalnih sudija, bio i zastupnik u parlamentu sama po sebi ne predstavlja povredu prava na nezavisni i nepristrasni sud (*Pabla Ky protiv Finske*, 2004., st. 31. – 35.). S druge strane, u predmetu *Catană protiv Republike Moldavije* iz 2023. godine, Sud je utvrdio da je došlo do kršenja Člana 6. u vezi s postupkom izbora profesora prava za imenovanje u Visoko vijeće za pravosuđe, koje je birao Parlament na osnovu proste većine glasova zastupnika, na prijedlog najmanje 20 zastupnika, što nije pružilo dovoljne garancije u pogledu nezavisnosti (st. 79-82).

c. Nezavisnost u odnosu na stranke

315. Kad je član suda osoba koja je u podređenom položaju, u pogledu dužnosti i organizacije službe, u odnosu na jednu od stranaka, partične stranke mogu imati opravdanu sumnju u nezavisnost te osobe. Takva situacija ozbiljno utiče na povjerenje koje sudovi moraju ulijevati javnosti (*Sramek protiv Austrije*, 1984., st. 42.).

d. Poseban slučaj nezavisnosti sudija u odnosu na Visoko vijeće za pravosuđe⁵

316. Činjenica da su sudije koje podnesu žalbu protiv odluka Visokog vijeća za pravosuđe (ili njemu ekvivalentnog tijela) podređeni istom tom tijelu u pogledu njihovih karijera i disciplinskih postupaka koji se mogu voditi protiv njih ispitana je u predmetima *Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 79. i *Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, 2013., st. 130. (utvrđene su povrede), te *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 157. – 165. (nije utvrđena povreda). Sud je ocijenio i uporedio disciplinske sisteme u pravosuđu u datim državama kako bi utvrdio postoje li „ozbiljni strukturni nedostaci” ili „utisak pristrasnosti u okviru disciplinskog tijela za pravosuđe” (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 157. – 160.) te da li je ispunjena pretpostavka nezavisnosti (*ibid.*, stavci 161. – 163.). Treba napomenuti da visoka vijeća za pravosuđe ili slična tijela takođe mogu obavljati ulogu disciplinskih sudova: *Suren Antonyan protiv Jermenije*, 2025, st. 101. – 104. Vidi gore u vezi sa sastavom Visokog vijeća za pravosuđe.

e. Kriteriji za ocjenu nezavisnosti

317. Pri utvrđivanju toga može li se neko tijelo smatrati „nezavisnim”, Sud je u obzir uzimao, inter alia, sljedeće kriterije (*Kleyn i drugi protiv Holandije* [VV], 2003., st. 190.; *Langborger protiv Švedske*, 1989., st. 32.):

- i. način imenovanja njegovih članova i
- ii. trajanje njihovih mandata;

⁵ Vidi dio „Nepriistrasni sud”.

- iii. postojanje zaštite od spoljnih pritisaka; i
- iv. da li takvo tijelo ostavlja utisak nezavisnog tijela.

i. Način imenovanja članova

318. Postavljena su pitanja o intervenciji ministra pravde prilikom imenovanja i/ili razrješenja članova tijela koje donosi odluke (Sramek protiv Austrije, 1984, st. 38; *Brudnicka i drugi protiv Poljske*, 2005, st. 41; *Clarke protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), 2005).

319. Iako dodjela predmeta u rad određenom sudiji ili sudu ulazi u slobodnu procjenu koju domaće vlasti imaju u takvim stvarima, Sud se mora uvjeriti da je ona bila u skladu s članom 6. st. 1. te posebno s pretpostavkama nezavisnosti i nepristrasnosti (*Bochan protiv Ukrajine*, 2007., st. 71.)

320. Sastav tijela koje imenuje sudije, odnosno Državnog vijeća za pravosuđe, bio je u središtu pažnje Suda u brojnim predmetima koji se tiču Poljske. U prvim predmetima iz ove grupe, sistem imenovanja sudija nije analiziran pod naslovom „nezavisnost“, već kroz prizmu garancije „suda ustanovljenog zakonom“ (vidi, na primjer, *Reczkowicz protiv Poljske*, 2021, st. 284, koji se odnosi na legitimitet suda koji je rješavao predmet podnosioca predstavke), ili, alternativno, u svjetlu garancije „pristupa sudu“ (vidi, na primjer, *Grzęda protiv Poljske* [VV], 2022, st. 344.–350., koji se odnosi na nemogućnost člana Državnog vijeća za pravosuđe na sudsko preispitivanje odluke o prijevremenom prestanku njegovog mandata).

U ovim predmetima, Sud je konstatovao negativne efekte reforme pravosuđa iz 2017. godine po nezavisnost Državnog vijeća za pravosuđe i poljskog pravosuđa generalno (*Reczkowicz protiv Poljske*, 2021, st. 274, i *Grzęda protiv Poljske* [VV], 2022, st. 348.). Sud je također konstatovao (u predmetu *Reczkowicz*, st. 280.-281. i 284., a kasnije i u predmetu *Juszczyszyn protiv Poljske*, 2022, st. 214.), da su osnovni institucionalni problemi isti i u smislu poštivanja zahtjeva „zakonom ustanovljenog suda“ i u smislu nezavisnosti sudova koji su postupali u predmetima podnosilaca predstavki. Konačno, u predmetu *Tuleya protiv Poljske*, 2023, Sud je utvrdio kršenje „prava na nezavisan i nepristrasan sud ustanovljen zakonom“ (st. 345). Ukratko, Sud je zaključio da su i nezavisnost sudija Vrhovnog suda i situacija sa sudom „ustanovljenim zakonom“ bili ugroženi zbog pomanjkanja nezavisnosti Državnog vijeća za pravosuđe koje je imenovalo te sudije. Nakon reforme iz 2017. godine, pravosudnoj zajednici je bilo uskraćeno pravo da delegira svoje predstavnike u Vijeće, koje je imala prema prethodnom zakonodavstvu i koje je priznato međunarodnim standardima, a „zakonodavna i izvršna vlast su ostvarile odlučujući uticaj na sastav Državnog vijeća za pravosuđe“ (vidi *Tuleya protiv Poljske*, 2023, st. 337., u pogledu nezavisnosti Disciplinskog vijeća Vrhovnog suda; vidi također *Wałęsa protiv Poljske*, 2023, u pogledu nezavisnosti vijeća Vrhovnog suda za odlučivanje po vanrednom pravnom lijeku, st. 168.-176.).

321. Sastav Visokog vijeća za pravosuđe, koje u disciplinskim stvarima postupaju kao sud, ispitivan je u predmetu *Suren Antonyan protiv Jermenije* iz 2025. godine. Vijeće je sačinjavalo pet sudija (koje su birale njihove kolege) i pet članova laika koje je birao Parlament. Iako je taj sastav osigurao dovoljnu nezavisnost Vijeća, Sud je konstatovao određene nedostatke u postupku imenovanja članova laika: postupak bi mogao biti transparentniji, inkluzivniji, a određeni dodatni zahtjevi u vezi s političkom neutralnošću kandidata bi također bili dobrodošli. Međutim, uprkos tim nedostacima, utvrđeno je da trenutni model Vijeća nudi dovoljne zaštitne mjere: sudije koje su izabrale njihove kolege činile su polovinu Vijeća; za razliku od određenih instrumenata mekog prava, Konvencija ne zahtijeva da članovi iz reda pravosuđa budu u „značajnoj većini“ u takvim tijelima, tako da je minimalni standard zastupljenosti pravosuđa bio ispunjen; postojali su strogi uslovi u vezi sa profesionalnim kvalifikacijama i iskustvom kandidata; kandidati su prolazili provjere integriteta i mogli su biti ispitivani na plenarnoj sjednici Parlamenta; a Narodna skupština je mogla izabrati člana koji nije iz pravosuđa samo sa tri petine glasova. Sud je dalje naglasio da su članovi Vijeća birani na ograničeni mandat od pet godina:

njihova nesmjernjivost tokom ovog mandata zagarrantovana je zakonom; nisu mogli obavljati nikakvu plaćenu dodatnu aktivnost; imali su ista socijalna prava kao i sudije; bili su obavezani pravilima ponašanja za sudije; i nisu zavisili ni od izvršne ni od zakonodavne vlasti. Samo Vijeće je uživalo i upravljačku i budžetsku autonomiju, a predsjedavajući Vijeća je imao pretežno administrativnu ulogu bez ikakvih ovlaštenja u odnosu na članove pojedinačno (st. 105. – 119.). Sud je zaključio da Vijeću nije nedostajala nezavisnost.

ii. Trajanje mandata članova tijela

322. Sud nije odredio nikakav poseban mandat za članove tijela koje donosi odluke, iako se nemogućnost njihovog razrješenja tokom mandata generalno mora smatrati nečim što proizilazi iz njihove nezavisnosti (vidi, posebno, *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020., st. 239. – 240. u pogledu načela nesmjernjivosti sudija). Međutim, to što nemogućnost njihovog razrješenja nije formalno priznata zakonom samo po sebi ne podrazumijeva nedostatak nezavisnosti ako je priznata u praksi te ako postoje druge nužne garancije (*Sacilor Lormines protiv Francuske*, 2006., st. 67.; *Luka protiv Rumunije*, 2009., st. 44.).

iii. Zaštita od vanjskog pritiska

323. Sudska nezavisnost zahtijeva da sudije kao pojedinci ne budu izloženi neprimjerenom uticaju izvan pravosuđa, kao i unutar njega. Unutrašnja nezavisnost pravosuđa zahtijeva da sudije ne budu izložene uputama i pritiscima drugih sudija ili osoba koje rukovode sudovima, kao što su predsjednik suda ili predsjednik odjeljenja suda. Nepostojanje odgovarajućih mjera zaštite koje osiguravaju nezavisnost sudija unutar pravosuđa i posebno u odnosu na njihove nadređene može Sud navesti na zaključak da se za sumnje podnosioca zahtjeva u nezavisnost i nepristranost suda može reći da su objektivno opravdane (*Agrokompleks protiv Ukrajine*, 2011., st. 137.; *Parlov-Tkalčić protiv Hrvatske*, 2009., st. 86.).

324. Utvrđeno je da su sudije Županijskog suda dovoljno nezavisne od predsjednika tog suda jer predsjednik suda obavlja samo upravne (upravljačke i organizacione) poslove, koji su strogo odvojeni od sudijske funkcije. U pravnom sistemu su osigurane odgovarajuće mjere zaštite od proizvoljnog izvršavanja dužnosti predsjednika sudova u smislu dodjele predmeta u rad i njihovog presigniranja (*Parlov-Tkalčić protiv Hrvatske*, st. 88. – 95.).

iv. Percepcija nezavisnosti

325. I percepcija može biti važna za utvrđivanje toga može li se sud smatrati nezavisnim kako to zahtijeva član 6. st. 1. (*Sramek protiv Austrije*, 1984., st. 42.). Kad je riječ o percepciji nezavisnosti, stajalište stranke jeste važno, ali nije odlučujuće; odlučujuće je može li se bojazan dotične stranke smatrati „objektivno opravdanom” (*Sacilor Lormines protiv Francuske*, 2006., st. 63.; *Grace Gatt protiv Malte*, 2019., st. 85.). Prema tome, problem u pogledu nezavisnosti ne postoji ukoliko Sud nalazi da „objektivni posmatrač” nema razloga za zabrinutost u okolnostima datog predmeta (*Clarke protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2005.).

3. Nepristrasni sud⁶

326. Član 6. st. 1. Konvencije zahtijeva da sud koji ulazi u njegovo područje primjene bude nepristrasan (*Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 60. – 65., u vezi sa *Morice protiv Francuske* [VV], 2015. – vidi st. 87. – 88 u vezi sa žalbenim postupkom). Nepristrasnost u pravilu označava nepostojanje predrasuda

⁶ Vidi dio „Poseban slučaj nezavisnosti sudija u odnosu na Visoko vijeće za pravosuđe”.

ili pristranosti te se postojanje ili nepostojanje nepristrasnosti može ispitati na različite načine (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 93.; *Wettstein protiv Švajcarske*, 2000., st. 43.; *Nicholas protiv Kipra*, 2018., st. 49.). Postoji čvrsta veza između pojmova nezavisnosti i nepristrasnosti, a u zavisnosti od okolnosti, ti pojmovi možda će se trebati zajednički ispitati (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 150. i 152. – vidi i, u pogledu njihove uske povezanosti, st. 153. – 156.; *Sacilor Lormines protiv Francuske*, 2006., st. 62.). Treba napomenuti da postoji i međusobna povezanost između ta dva pojma i pojma „zakonom ustanovljen sud” u smislu člana 6. st. 1. (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020., st. 231. et seq.)⁷. Uočeni nedostaci možda jesu, a možda i nisu bili otklonjeni tokom kasnijih faza postupka (*Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 65., 67. i 72.; *Helle protiv Finske*, 1997., st. 46.).

327. Kada se tokom domaćeg postupka osporava nepristrasnost na osnovu nekog razloga koji se na prvi pogled ne čini očigledno neosnovan, domaći sud mora sam provjeriti jesu li takve zabrinutosti opravdane kako bi mogao ispraviti svaku situaciju koja bi predstavljala povredu člana 6. st. 1. (*Cosmos Maritime Trading and Shipping Agency protiv Ukrajine*, 2019., st. 78. – 82.).

328. Kada je suočen s velikim prilivom sličnih predmeta, Vrhovni sud može preduzeti preventivne mjere za rješavanje procesnih aspekata spora, čak i ako to podrazumijeva institucionalni kontakt s predstavnikom nadležnog odjela vlade koji kasnije postaje protivna stranka podnosioca nakon što se postupak pokrene pred Vrhovnim sudom (*Svilengacánin i drugi protiv Srbije*, 2021., st. 67. – 68.), ako nijedan od tih predmeta nije bio u toku pred sudom u vrijeme kontakta (st. 71. – 72.). U tom kontekstu, izdvajanje vodećeg predmeta iz mnoštva predmeta radi upravljanja velikim brojem sličnih neriješenih predmeta ne narušava nepristrasnost sudskog postupka (st. 72.); Vrhovni sud može otkloniti nejasnoće u tumačenju zakona kako bi pružio smjernice nižim sudovima koji postupaju u relevantnim postupcima (st. 73.); iako je „utisak” nepristrasnosti i dalje važan, sama zabrinutost parničnih stranaka u tom pogledu nije dovoljna (st. 74.)

329. U predmetu u kome se tvrdilo da su sumnje u nepristrasnost jednog ili više sudija koji su sjedili u sudskom vijeću bile dovoljne da se utvrdi da je vijeću u cjelini nedostajala nepristrasnost, Sud je utvrdio da je, s obzirom na tajnost vijećanja, bilo nemoguće utvrditi stvarni uticaj dotičnog sudije ili sudija na kolektivni rad samog vijeća, te da bi stoga pristrasnost jednog sudije vjerovatno mogla izazvati legitimnu sumnju u nepristrasnost sudskog vijeća u cjelini (*Morice protiv Francuske* [VV], 2015, st. 89; *Mitrinovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2015, st. 46; *Stoimenovikj i Miloševikj protiv Sjeverne Makedonije*, 2021, st. 39; vidi takođe, mutatis mutandis, *Otegi Mondragon i drugi protiv Španije*, 2018, st. 67; *Sigríður Elín Sigfúsdóttir protiv Islanda*, 2020, st. 57 i, u slučaju dva člana sudskog vijeća, *Catană protiv Republike Moldavije*, 2023, st. 78. Međutim, vidi u predmetu *Suren Antonyan protiv Armenije*, 2025, Sud je konstatovao da je dotični sudija bio predsjedavajući disciplinskog suda i izvjestilac u predmetu podnosioca predstavke koji je vodio rasprave, te da zahtjev podnosilaca predstavke za izuzeće predsjedavajućeg nije ozbiljno uzet u razmatranje od strane tog suda (st. 139. i 140.).

a. Kriteriji za ocjenu nepristrasnosti

330. Postojanje nepristrasnosti potrebno je utvrditi na osnovu sljedećeg (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 93. – 101.; *Morice protiv Francuske* [VV], 2015., st. 73. – 78.; i *Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 61. – 65.):

- i. subjektivnog testa, pri čemu se mora uzeti u obzir lično uvjerenje i ponašanje konkretnog sudije, odnosno da li je sudija imao neke lične predrasude ili bio pristrasan u tom predmetu;

⁷ Vidi dio „Koncept 'suda'”.

- ii. te isto tako ii. objektivnog testa, odnosno utvrđivanjem da li je sam sud i, između ostalog, i njegov sastav ponudio dovoljne garancije kako bi se isključila svaka legitimna sumnja u pogledu njegove nepristrasnosti.

331. Međutim, ne postoji čvrsto razgraničenje između subjektivne i objektivne nepristrasnosti jer ponašanje sudije može dovesti ne samo do objektivnih bojazni u pogledu nepristrasnosti s gledišta vanjskog promatrača (objektivni test), već može otvoriti i pitanje njegovog ličnog uvjerenja (subjektivni test) (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 145.).

332. Stoga u nekim predmetima u kojima može biti teško pribaviti dokaze kojima se pobija pretpostavka subjektivne nepristrasnosti sudije, zahtjev objektivne nepristrasnosti pruža dalje važne garancije (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 95. i 101.). Treba napomenuti da je u najvećem broju predmeta u kojima se pojavljuje pitanje nepristrasnosti Sud bio fokusiran na objektivni test (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 146.).

333. Sud je naglasio da vanjski utisak može biti od određene važnosti ili, drugim riječima, „ne samo da se pravda mora izvršavati, mora se i vidjeti da se ona izvršava”. Ovdje se radi o povjerenju koje sudovi u demokratskom društvu moraju ulijevati u javnosti. Svaki sudija kod kog postoji legitiman razlog za bojazan da nije nepristrasan stoga se mora izuzeti (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 98.; *Stoimenovikj i Miloshevikj protiv Sjeverne Makedonije*, 2021., st. 40.). Sud koji rješava zahtjev za izuzeće sudije mora razmotriti tvrdnje podnesene u prilog tom zahtjevu (*Harabin protiv Slovačke*, 2012., st. 136.) i ispuniti određene pretpostavke, a to isto mora i osoba koja podnosi zahtjev (*Mikhail Mironov protiv Rusije*, 2020., st. 34. – 40.). Dotična osoba mora preduzeti sve potrebne korake na osnovu informacija koje su joj dostupne (*Katsikeros protiv Grčke*, 2022., st. 86. – 94.).

334. Načela utvrđena u sudskoj praksi Suda koja se odnose na nepristrasnost suda primjenjuju se na porotnike isto kao i na profesionalne sudije i sudije porotnike, kao i na druge službenike koji obavljaju sudske dužnosti, kao što su procjenitelji i sekretar suda i administrativni službenici (*Bellizzi protiv Malte*, 2011., st. 51.). Sud je naglasio da je poštovanje garancija iz člana 6. posebno važno u disciplinskom postupku protiv sudije u svojstvu predsjednika Vrhovnog suda, s obzirom na to da se ovdje radi o povjerenju javnosti u rad pravosuđa na najvišem državnom nivou (*Harabin protiv Slovačke*, 2012., st. 133.)

i. Subjektivni pristup

335. Kod primjene subjektivnog testa nepristrasnosti Sud je dosljedno smatrao da „nepristrasnost sudije se mora pretpostaviti dok se ne dokaže suprotno” (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 94.; *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, 1981., st- 58. in fine). Kad je riječ o vrsti dokaza koji se traži, Sud je, tako, nastojao ustanoviti da li je sudija pokazao netrpeljivost (*Buscemi protiv Italije*, 1999., st. 67. – 68.). Činjenica da se sudija nije izuzeo iz postupanja po tužbi u žalbenom postupku nakon što je prethodno učestvovao u drugom povezanom parničnom postupku ne predstavlja potreban dokaz za pobijanje te pretpostavke (*Golubović protiv Hrvatske*, 2012., st. 52.). Sud je utvrdio i da se puko izražavanje osjećaja uljudnosti ili saosjećanja prema građanskoj stranci ne može samo po sebi smatrati odrazom predrasuda prema tuženom, već se, naprotiv, može reći da odražava „ljudsko lice” pravosudnog sistema (*Karrar protiv Belgije*, 2021., st. 35.).

336. U sudskoj praksi Suda utvrđeno je načelo da se mora pretpostaviti da sud nema ličnih predrasuda i da nije pristrasan (*Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, 1981., st. 58.; *Driza protiv Albanije*, 2007., st. 75.).

337. U načelu, lični animozitet sudije prema stranci uvjerljiv je razlog za izuzeće. U praksi Sud to pitanje

često ocjenjuje primjenom objektivnog pristupa (*Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd i drugi protiv Gruzije*, 2019., st. 359. i navedena upućivanja na sudsku praksu).

ii. Objektivni pristup

338. Mora se utvrditi postoje li, sasvim odvojeno od ponašanja sudije, provjerljive činjenice koje mogu dovesti u sumnju njegovu nepristrasnost. Kada se taj pristup primjenjuje na tijelo koje postupka kao sud, to znači utvrditi postoje li, sasvim odvojeno od ličnog ponašanja bilo kog od članova tog tijela, provjerljive činjenice koje mogu dovesti u sumnju nepristrasnost samog tog tijela. To podrazumijeva da je, pri odlučivanju postoji li u nekom predmetu legitiman razlog za bojazan da neki od sudija (*Morel protiv Francuske*, 2000., st. 45. – 50.; *Pescador Valero protiv Španjolske*, 2003., st. 23.) ili neko tijelo koje postupka kao sud (*Luka protiv Rumunije*, 2009., st. 40.) nije nepristrasan, stav dotične osobe važan, ali ne i odlučujući. Ono što je odlučujuće jeste to može li se ta bojazan smatrati objektivno opravdanom (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 96.; *Wettstein protiv Švajcarske*, 2000., st. 44.; *Pabla Ky protiv Finske*, 2004., st. 30.).

339. U tom pogledu čak i vanjski utisak može biti od određene važnosti ili, drugim riječima, „ne samo da se pravda mora izvršavati, mora se i vidjeti da se ona izvršava”. Ovdje se radi o povjerenju koje sudovi u demokratskom društvu moraju ulijevati u javnosti. Svaki sudija kod kog postoji legitiman razlog za bojazan da nije nepristrasan stoga se mora izuzeti (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 98.; recimo, u slučaju kada je sudija dao javne izjave u vezi s ishodom predmeta: *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd i drugi protiv Gruzije*, 2019., st. 341. – 342.).

340. Kako bi sudovi uživali povjerenje javnosti koje je neophodno, potrebno je uzeti u obzir i pitanja unutrašnje organizacije. Postojanje domaćih procedura kojima se osigurava nepristrasnost, i to pravila kojima se reguliše izuzeće sudija, relevantan je faktor (vidi posebne odredbe o izuzeću sudija u predmetu *Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 99. – 100.; situacija u kojoj nije bilo moguće zahtijevati izuzeće u predmetu *Stoimenovikj i Milosheviki protiv Sjeverne Makedonije*, 2021., st. 40.; *Mikhail Mironov protiv Rusije*, 2020., u vezi s pretpostavkama iz člana 6. u slučaju kada zahtjev za izuzeće zbog pristrasnosti podnosi parnična stranka, a odluku o zahtjevu donosi sudija, uključujući slučajeve kada je dotični sudija onaj koji donosi odluku, st. 34. – 40. i navedena upućivanja na sudsku praksu; i *Debled protiv Belgije*, 1994., st. 37., u vezi sa zahtjevom za izuzeće generalno). Takva pravila pokazuju nastojanje domaće zakonodavne vlasti da ukloni sve razumne sumnje u pogledu nepristrasnosti dotičnog sudije ili suda i predstavljaju pokušaj osiguravanja nepristrasnosti otklanjanjem razloga za takvu zabrinutost. Uz osiguravanje nepostojanja stvarne pristrasnosti, ta nastojanja su usmjerena i na otklanjanje svega onoga što bi moglo izgledati kao pristrasnost, te se na taj način poboljšava povjerenje javnosti koje sudovi moraju ulijevati u demokratskom društvu (*Mežnarić protiv Hrvatske*, 2005., st. 27. i *A.K. protiv Lihtenštajna*, 2015., st. 82. – 83., u vezi sa izuzećem sudija Vrhovnog suda u maloj jurisdikciji). I hijerarhijska struktura nadležnih upravnih tijela može otvoriti pitanje u pogledu utiska koji ostavlja (*Grace Gatt protiv Malte*, 2019., st. 85. – 86.).

341. Treba napomenuti da je domaći sistem kojim se uređuje karijera sudija i disciplinski postupci protiv njih i sam bio predmet zahtjeva Sudu sa stajališta nezavisnosti i objektivne nepristrasnosti sudije (uporedi predmet *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 151. – 165., a posebno stav 163., s predmetom *Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 68. – 80., i *Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, 2013., st. 109. – 117. i 124. – 129.)

342. Sud je ispitao i konkretan slučaj nezavisnosti sudija u odnosu na odluku Visokog sudskog vijeća (njegovog disciplinskog organa) kada su sudije koje podnose žalbu protiv odluke tog organa u nadležnosti istog tog organa u pogledu svojih karijera i disciplinskih postupaka protiv njih (uporedi predmet *Oleksandr Volkov protiv Ukrajine*, 2013., st. 130., i *Denisov protiv Ukrajine* [VV] (utvrđene su povrede) s predmetom *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 157. – 165. (nije

utvrđena povreda)). Sud je napravio razliku između dva domaća sistema (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 158. – 160., i *Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 79.)

343. U vršenju svojih sudijskih dužnosti sudije mogu i same u nekom trenutku u svojoj karijeri biti u sličnom položaju kao jedna od stranaka, među ostalim i tuženi. Međutim, Sud ne smatra da takav rizik može dovesti u sumnju nepristrasnost sudije ako ne postoje posebne okolnosti koje se odnose na njegovu pojedinačnu situaciju. U disciplinskom postupku protiv nosilaca pravosudnih funkcija, činjenica da sudije koje postupaju u predmetu i sami podliježu nizu disciplinskih pravila sama po sebi nije dovoljna osnova za utvrđivanje povrede pretpostavke nepristrasnosti (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., st. 163.)²¹. Međutim, može se otvoriti pitanje poštovanja osnovnih garancija nezavisnosti i nepristrasnosti ako sama struktura i funkcionisanje disciplinskog organa otvaraju ozbiljna pitanja u tom pogledu (*Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018., st. 79. (utvrđena je povreda)).

344. Što se tiče disciplinskih postupaka protiv sudija, Sud je naglasio potrebu za značajnom zastupljenošću sudija unutar nadležnog disciplinskog tijela, što je snažan pokazatelj nepristrasnosti (*Xhoxhaj protiv Albanije*, 2021, st. 299, i *Catană protiv Republike Moldavije*, 2023, st. 70). U predmetu *Catană protiv Republike Moldavije*, 2023, Sud je pojasnio da je učešće, čak i u samo pasivnoj ulozi, člana vlade ili glavnog tužioca u tijelu koje vodi disciplinske postupke protiv sudija (Visoko pravosudno vijeće ili, na francuskom, *Conseil supérieur de la magistrature*, CSM) samo po sebi vrlo problematično u smislu zahtjeva za nepristrasnost i nezavisnost prema članu 6. Rizik koji se javio je bio taj da sudije možda neće nepristrasno postupati u predmetima iz straha da će biti podvrgnute disciplinskim sankcijama ili da glavni tužilac možda neće nepristrasno postupati prema sudijama s čijim se odlukama ne slaže (st. 75.-76.).

b. Situacije u kojima se može otvoriti pitanje nedostatka nepristrasnosti

345. Postoje dvije moguće situacije u kojima se može otvoriti pitanje nedostatka sudske nepristrasnosti:

- i. Prva je funkcionalne prirode i odnosi se, na primjer, na situaciju kad ista osoba vrši različite funkcije unutar sudskog postupka ili na hijerarhijske ili druge veze između sudije i drugih učesnika u postupku (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 97. – 98.). U drugom slučaju potrebno je ispitati prirodu i stepen predmetnog odnosa.
- ii. Druga je ličnog karaktera i proizilazi iz ponašanja sudija u određenom predmetu ili postojanja veza sa strankom u predmetu ili punomoćnikom stranke.

i. Situacije funkcionalne prirode

α. Vršenje i savjetodavne i sudijske funkcije u istom predmet

346. Uzastopno obavljanje savjetodavne i sudijske funkcije unutar jednog tijela može, u određenim okolnostima, otvoriti pitanje na onsovu članka 6. st. 1. u pogledu nepristrasnosti tijela s objektivnog stajališta (*Procola protiv Luksemburga*, 1995., st. 45. – utvrđena je povreda).

347. Pitanje je jesu li se sudijska i savjetodavna funkcija obavljale u vezi s „istim predmetom“, „istom odlukom“ ili „analognim pitanjima“ (*Kleyn i drugi protiv Holandije* [VV], 2003., st. 200.; *Sacilor Lormines protiv Francuske*, 2006., st. 74. – nije utvrđena povreda).

β. Vršenje i sudijske i izvansudske funkcije u istom predmetu

348. Prilikom utvrđivanja objektivne opravdanosti bojazni podnosioca predstavke u obzir se mogu

uzeti faktori kao što su dvojna uloga sudije u postupku, vrijeme koje je proteklo između dvije prilike u kojima je sudija učestvovao i obim u kom je bio uključen u postupak (*McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2000., st. 52. – 57.)

349. Svako direktno učešće u donošenju zakona, ili izvršnih pravila, vjerojatno će biti dovoljno da dovede u sumnju sudijsku nepristrasnost osobe koja je naknadno pozvana da odluči u sporu o tome postoje li razlozi koji dopuštaju odstupanje od teksta datog zakona ili pravila (*McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, st. 55. – 58., u kome je Sud utvrdio povredu člana 6. st. 1. zbog direktnog učešća sudije u donošenju razvojnog plana o kome je bila riječ u postupku; uporedi s predmetom *Pabla Ky protiv Finske*, 2004., st. 34. – nije utvrđena povreda)

350. Ako postoje dva paralelna postupka, pri čemu ista osoba ima dvojnu ulogu sudije s jedne strane i punomoćnika protivne stranke s druge strane, podnosilac predstavke mogao bi imati razlog za zabrinutost da će ga sudija i dalje smatrati protivnom strankom (*Wettstein protiv Švicarske*, 2000., st. 44. – 47.).

351. Razmatranje ustavne tužbe od strane sudije koji je na početku postupka bio punomoćnik protivne stranke podnosioca dovelo je do utvrđivanja povrede člana 6. st. 1. (*Mežnarić protiv Hrvatske*, st. 36.). Za nepristrasnost sudije Ustavnog suda koji je u parničnom postupku u prvom stepenu djelovao kao pravni vještak protivne stranke podnosioca, vidi predmet *Švarc i Kavnik protiv Slovenije*, 2007., st. 44.

χ. Vršenje različitih sudskih funkcija

352. Ocjena toga da li je učešće istog sudije u različitim fazama parničnog postupka u skladu s pretpostavkom nepristrasnosti utvrđenom članom 6. st. 1. mora se provoditi u svakom pojedinačnom slučaju uzimajući u obzir okolnosti datog predmeta (*Pasquini protiv San Marina*, 2019., st. 148.). To vrijedi i kada je isti sudija učestvovao u dva odvojena postupka, kao što su činjenično povezani krivični i parnični postupak (ibid., st. 149.) ili postupci koji su bili usko povezani i koji su se vodili u razmaku od nekoliko godina (*Stoimenovik i Miloshevikj protiv Sjeverne Makedonije*, 2021., st. 36. – 38. i 40.).

353. Ne može se smatrati da sama činjenica da je sudija već donosio odluke prije suđenja sama po sebi opravdava zabrinutost u pogledu njegove nepristrasnosti. Ono što je važno su obim i priroda radnji koje je sudija preduzimao prije suđenja. Isto tako, činjenica da sudija detaljno poznaje spis ne podrazumijeva nikakvu predrasudu s njegove strane zbog koje se on ne bi mogao smatrati nepristrasnim pri donošenju meritorne odluke. Preliminarna analiza dostupnih informacija isto ne znači da je konačna analiza prejudicirana. Ono što je važno je da se ta analiza provede kada se donosi presuda i da se ona zasniva na izvedenim dokazima i tvrdnjama razmatranima na raspravi (*Morel protiv Francuske*, 2000., st. 45.)

354. Potrebno je razmotriti je li veza između materijalnih pitanja utvrđenih u različitim fazama postupka toliko uska da dovodi u sumnju nepristrasnost sudije koji učestvuje u odlučivanju u tim fazama (*Toziczka protiv Poljske*, 2012., st. 36.).

355. Situacija je drugačija kada su dva tijela koja vode postupak protiv podnosioca predstavke sastavljena od potpuno istih sudija i kada dođe do miješanja funkcija podizanja optužnice i odlučivanja o datima pitanjima (*Kamenos protiv Kipra*, 2017., stavci 105. – 109.). Miješanje funkcija tužioca i sudije može dovesti do objektivno opravdane sumnje u nepristrasnost dotičnih osoba (st. 104.).

356. Treba pomenuti i druge slučajeve:

- Ne može se reći, kao generalno pravilo koje proizlazi iz obaveze čuvanja nepristrasnosti, da je viši sud koji poništi upravnu ili sudsku odluku obavezan uputiti predmet drugom nadležnom tijelu ili odjelu tog tijela u drugačijem sastavu (*Ringeisen protiv Austrije*, 1971., st. 97. in fine).

- Može se otvoriti pitanje ako sudija postupka u dva postupka koji se odnose na iste činjenice (*Indra protiv Slovačke*, 2005., st. 51. – 53.)
- Sudac koji je predsjedavajući žalbenog suda s kojim zasjeda dvoje sudija porotnika ne bi trebao razmatrati žalbu podnesenu protiv njegove vlastite odluke (*De Haan protiv Nizozemske*, 1997., st. 51.).
- Žalbeni sud na kome su sudije pozvane da utvrde jesu li oni sami pogriješili u tumačenju ili primjeni prava u svojoj prethodnoj odluci može izazvati sumnju u nepristrasnost (*San Leonard Band Club protiv Malte*, 2004., st. 64.). Za slično obrazloženje o ustavnom sudu vidi predmet *Scerri protiv Malte*, 2020., st. 78.
- Učešće istog sudije najprije u odlučivanju o osnovanosti predmeta, a zatim i u postupku u kojem se ispituje dopuštenost žalbe protiv te odluke nije nespojivo prima facie s pretpostavkama nepristrasnosti (*Warsicka protiv Poljske*, 2007., st. 38. – 47.)
- Sudija koji ima dvojni ulogu, kao punomoćnik koji zastupa protivnu stranku firme podnositoca predstavke u prvom postupku i kao sudija žalbenog suda u drugom postupku: uzimajući posebno u obzir vremenski razmak i različitu bit prvog postupka u odnosu na drugi postupak i činjenicu da se funkcije punomoćnika i sudije nisu vremenski preklapale, Sud je utvrdio da podnosioci predstavke nisu mogli imati objektivno opravdane sumnje u pogledu nepristrasnosti sutkinje (*Puolitaival i Pirttiahio protiv Finske*, 2004., st. 46. – 54.)
- Sud je utvrdio povredu načela nepristrasnosti u slučaju kada su pojedine sudije koje su već odlučivale o predmetu morale odlučiti jesu li pogriješili u svojoj ranijoj odluci i kada je još troje sudija već izrazilo svoje mišljenje o tom pitanju (*Driza protiv Albanije*, 2007., st. 78. – 83.).
- Jedan od sudija uključenih u postupak povodom revizije prethodno je učestvovao u predmetu kao sudija višeg suda (*Peruš protiv Slovenije*, 2012., st. 38. – 39.).
- U predmetu *Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018., predsjednik Vrhovnog suda bio je i predsjednik upravnog tijela čija se odluka ispitala u žalbenom postupku (st. 153. – 156.)
- Situacija u kojoj je sudski pomoćnik predsjednika Ustavnog suda bio dio advokatskog tima koje je zastupao protivnu stranku podnosioca u prethodnom parničnom postupku ispitana je u predmetu *Bellizzi protiv Malte*, 2011., st. 60. – 61.
- U predmetu *Svilengačanin i drugi protiv Srbije*, 2021., održavanje javnog sastanka i potpisivanje sporazuma o proceduralnim pitanjima s Ministarstvom odbrane, budućim tuženikom u sporu vezanom za plate u vojsci, nije uticalo na objektivnu nepristrasnost Vrhovnog suda (st. 65. – 75.)
- Činjenica da je vršilac dužnosti predsjednika suda odlučio da predmet, u kome se pokreće važno pravno pitanje, presignira proširenom vijeću istog suda i da je zasjedao u njegovom sastavu ne krši zahtjev u pogledu „nepristrasnosti“ iz člana 6, pod uslovom da je postupak dao dovoljne garancije da će sve legitimne sumnje u navodnu pristrasnost vršioca dužnosti predsjednika biti otklonjene (*Toivanen protiv Finske*, 2023, st. 40.–46.).

ii. Situacije lične prirode

357. Načelo nepristrasnosti će biti povrijeđeno i ako sudija ima lični interes za predmet (*Langborger protiv Švedske*, 1989., st. 35.; *Gautrin i drugi protiv Francuske*, 1998., st. 59.). Za pitanje dovode li izjave supruge sudije na društvenim mrežama u sumnju nepristrasnost njenog supruga vidi predmet *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd i drugi protiv Gruzije*, 2019., st. 342. et seq., a, generalno, za javno izražavanje mišljenja od strane članova porodice sudije vidi st. 344. Za postojanje veze između predmeta o kojem odlučuje Ustavni sud i supruga sutkinje koja sjedi u tročlanom sudijskom vijeću, vidi *Hrvatski golf savez protiv Hrvatske*, 2020., st. 129. – 132.

358. Profesionalne, finansijske ili lične veze između sudije i stranke u predmetu, ili advokata stranke, takođe mogu otvoriti pitanja u vezi nepristrasnosti (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 102.; *Wettstein protiv Švicarske*, 2000., st. 47.; *Pescador Valero protiv Španije*, 2003., st. 27.; *Tocono i Profesorii Prometeiști protiv Moldavije*, 2007., st. 31. i *Pétur Thór Sigurðsson protiv Islanda*, 2003, st. 45). U obzir se mogu uzeti čak i indirektni faktori (Pétur Thór Sigurðsson protiv Islanda, 2003., stavak 45. Finansijski interesi dotičnog suca moraju biti izravno povezani s predmetom spora (mutatis

mutandis, *Sigríður Elín Sigfúsdóttir protiv Islanda*, 2020., st. 53.). Ponašanje sudije prema stranci izvan konteksta postupka može objektivno izazvati bojazan od nedostatka nepristrasnosti koji dovodi u pitanje objektivnu nepristrasnost sudije, čak i ako ne predstavlja nepropisno ponašanje prema domaćem pravu (mutatis mutandis, *Karrar protiv Belgije*, 2021., st. 36. i 39.). U predmetu *Syndicat National Des Journalistes i drugi protiv Francuske* iz 2023. godine, troje sudija Kasacionog suda su prethodno, uz „nezanemarivu“ naknadu i više puta tokom niza godina, učestvovali u obukama koje je organizovala kompanija koja je bila tuženik u predmetu u kom su ovo troje sudija odlučivali. Kada je ova činjenica otkrivena u štampi, Visoko pravosudno vijeće (Conseil supérieur de la magistrature- CSM) utvrdilo je da su ove sudije time što se nisu izuzele iz predmeta prekršile etička pravila, ali da time nisu počinili disciplinski prekršaj. Nakon ovog incidenta, predsjednik Kasacionog suda uveo je novu proceduru odobravanja učešća sudija u obukama. Sud je zaključio da, iako je učešće sudija u akademskim događajima, publikacijama, nastavnim aktivnostima itd. bio uobičajen dio njihovog sudijskog posla, karakter angažmana sudija sa tuženikom u tom predmetu doveo je do objektivnih sumnji u njihovu nepristrasnost (st. 47.-58.).

359. Činjenica da je sudija krvni srodnik člana advokatske kancelarije koja zastupa stranku u predmetu ne znači automatski da je došlo do povrede (*Ramljak protiv Hrvatske*, 2017., st. 29., i, kada se radi o maloj zemlji, *Koulías protiv Kipra*, 2020., st. 62. – 64.). U obzir bi trebalo uzeti niz faktora, uključujući: pitanje da li je srodnik sudije uključen u dotični predmet, položaj srodnika u advokatskoj kancelariji, veličinu kancelarije, njenu unutrašnju organizacionu strukturu, finansijski značaj predmeta za advokatsku kancelariju i svaki mogući finansijski interes ili korist (i njihov obim) za srodnika (*Nicholas protiv Kipra*, 2018., st. 62.; vidi i *Ramljak protiv Hrvatske*, 2017., st. 38. – 39.).

360. Činjenica da se sudije međusobno poznaju kao kolege ili čak dijele iste urede nije sama po sebi dovoljna za zaključak da je bilo kakva zabrinutost u pogledu njihove nepristrasnosti objektivno opravdana (*Steck-Risch i drugi protiv Lihtenštajna*, 2005., st. 48.). U vrlo maloj zemlji činjenica da pravni stručnjak može obavljati dvije funkcije na nepuno radno vrijeme, na primjer kao sudija i kao advokat, nije sama po sebi problematična (*ibid.*, st. 39.; *Bellizzi protiv Malte*, 2011., Vodič kroz član 6. Konvencije – Pravo na pošteno suđenje (građanski aspekt) Europski sud za ljudska prava 72/128 i uporedi predmet *Micallef protiv Malte* [VV], 2009., st. 102., u vezi s porodičnim vezama između sudije i advokata).

361. U tom pogledu Sud je utvrdio da prigovori u kojima se navodi da postoji pristrasnost sudova ne bi trebali onemogućiti funkcionisanje pravnog sistema države. U malim jurisdikcijama, kao što su Kipar ili Lihtenštajn, rad pravosudnog sistema mogao bi biti neopravdano otežan primjenom pretjerano strogih standarda (A.K. protiv Lihtenštajna, 2015., st. 82., *Nicholas protiv Kipra*, 2018., st. 63.). S obzirom na važnost utiska koji se ostavlja, situaciju koja može dovesti nepristrasnost u pitanje trebalo bi utvrditi na početku postupka. Na taj se način se data situacija može cijeliti u svjetlu različitih faktora koji su od značaja kako bi se utvrdilo da li je izuzeće zaista potrebno (*Nicholas protiv Kipra*, 2018., st. 64. – 66.).

362. Veze sa strankom u postupku ne moraju nužno biti direktne da bi se dovela u sumnju nepristrasnost sudije. Tako je u predmetu *Tsulukidze i Rusulashvili protiv Gruzije* iz 2024. godine, asistentica jednog od sudija apelacionog suda bila kćerka advokata optuženog. Sud je konstatovao da široki mandat dat sudijskim asistentima u gruzijskom pravosudnom sistemu može izazvati legitimne bojazni u pogledu nepristrasnosti ovog sudije: iako je stepen učešća asistenta u tom konkretnom predmetu ostao nepoznat, Vrhovni sud nije uspio razjasniti okolnosti ovog učešća, čime nije uspio otkloniti sumnje podnosioca zahtjeva u vezi sa nepristrasnošću sudije apelacionog suda (st. 58).

363. U predmetu *Suren Antonyan protiv Jermenije* iz 2025. godine, Sud je utvrdio da li prijateljski odnosi i zajednički finansijski interes mogu uticati na objektivnu nepristrasnost sudije i cijelog vijeća u kojem taj sudija sjedi. Predsjednik disciplinskog suda bio je bliski prijatelj i bivši šef službenika koji je pokrenuo disciplinski postupak protiv podnosioca predstavke. Štaviše, porodice ovog službenika i predsjednika suda imale su zajednički finansijski interes. Kada je podnosilac predstavke iznio ove

zabrinutosti pred disciplinskim sudom, sud nije uspio otkloniti sumnje podnosioca u vezi s nepristrasnošću svog predsjednika, već se bavio samo pitanjem zajedničkog finansijskog interesa, a ne bliskog prijateljstva. Štaviše, disciplinski sud je smatrao da navodi o pristrasnosti jednog člana ne mogu u pitanje dovesti nepristrasnost cijelog sudskeg vijeća, s obzirom na to da je osporena odluka donesena jednoglasno. Sud nije prihvatio ovu logiku, napominjući da je u ovom konkretnom predmetu dotični sudija bio predsjednik disciplinskog suda i izvjestilac koji je vodio raspravu, te da domaći sudovi to nisu uzeli u obzir prilikom odbacivanja prigovora podnosioca predstavke (st. 139-140).

364. Nadalje, izrazi koje sudija koristi mogu biti važni i mogu pokazati da sudija nije objektivan kako to njegova funkcija nalaže (*Vardanyan i Nanushyan protiv Jermenije*, 2016., st. 82.). Međutim, u slučaju kada je sudija dao neprikladan komentar o opasnosti koju predstavlja podnosilac predstavke koji je već bio osuđen za ubistvo iz seksualnih pobuda, Sud je utvrdio da to, iako može ukazivati na neprofesionalno ponašanje, ne pokazuje da je sudija imao lične predrasude prema podnosiocu predstavke ili da su postojale objektivno opravdane sumnje u njegovu nepristrasnost u datom postupku (*Ilseher protiv Njemačke* [VV], 2018., st. 289.).